

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

B. Luiten

Oppervlakkigheid
gesignaleerd

MEDITATIEF

O.W. Bouwsma

Meenemen!

WANDELEN MET GOD

J.T. Oldenhuis

Gewoontes

ACHTERGRONDEN

E.A. de Boer

Horen en zien

SAMENLEVING

M. Wilcke-v.d. Linden

Gedwongen vrij te zijn

LITURGIE EN GEMEENTE

J. Smelik

Het kerklied en
de gezangbundel 1

KERKGESCHIEDENIS

H. Veldman

Toen Luther stierf... 1

en verder...

Meegelezen

OPPERVLAKKIGHEID GESIGNALEERD

Wat is gemakkelijker, te zeggen: 'Uw zonden zijn u vergeven', of te zeggen: 'Sta op en wandel'? De vraag is bekend.

Voor Jezus' voeten ligt een verlamde man, door het dak neergelaten.

Het antwoord is duidelijk. De genezing is gemakkelijker. Dat kost Jezus minder, en het geeft meteen een spectaculair resultaat. Vergeving is niet te zien, en hef bezorgt Jezus een veel zwaardere last,

Toch geeft Hij die genezing erbij. Tot een teken. Niet meer en niet minder. Per se niet als vervanging van de (onzichtbare) boodschap, en van het (onzichtbare) geloof.

Voortdurend zal dan ook de waar-schuwing klinken, dat mensen niet alleen tekenen mogen verlangen. Als dat wel zo is, verbergt Jezus Zich. Hij leert zijn discipelen, niet op het uiterlijk af te gaan. Uiteindelijk zullen de zichtbare tekenen meer en meer verhuizen naar het rijk van de antichrist², terwijl de kerk sterk zal zijn door het Woord en de Geest van God.

Een negatieve kijk

Deze overweging ging door mij heen,

toen ik geconfronteerd werd met een negatieve, maar toch wel karakteristieke kijk op ons kerkelijk leven.

Het gaat mij om het volgende citaat: 'Het grootste deel van de ouderen is opgegroeid bij een duidelijke grens tussen kerk en wereld. Deze grens is anno 1995 vervaagd en mis-schien wel weg. Individualisme, eigen ontplooiingen oppervlakkig-heid zijn kenmerken van deze tijd. Bovendien is het leven geen een-heid meer, maar heeft iedereen te maken met een losse, eigen cultuur.'

Op school is men anders dan thuis, op het sportveld of in de kerk. Er is een houding van; geloof laat ik me niet opleggen. Het geloof is vaak niet **meer** dan een gewoonte. De geest van de tijd heeft ook de **ouderen** in bezit genomen en door de **vormen** wordt dat versluierd.² Dat liegt er niet om. Deze **woorden** werden geschreven door br. T.A. Nanninga in de *Gereformeerde Kerkbode voor het Noorden* dd. 01-12-'95. Met waardering en **instemming** werden ze geciteerd door br. J. van Ommen in het *Gereformeerd Kerkblad voor Overijssel etc.* dd. 27-01-'96. Laatstgenoemde spreekt zelfs van een 'scherpe analyse'. Twee kerkbladen dus. Samen **h**-strijken ze een gebied **waar** ruim 80% van de leden **van** de Gereformeerde Kerken **woont**. **Over** al die mensen worden hier deze **negatie-**

ve dingen gezegd, op **een** generaliserende manier. Ik denk niet, dat dit zo kan. Ik denk ook niet, dat de analyse erg scherp is.

Grens tussen kerk en wereld?

Vroeger was er **een** duidelijke grens tussen **kerk** en wereld, zo lezen we. Wat bedoelt men hiermee? Waar **was** die grens dan? Helaas wordt dat niet ingevuld. Maar ik heb wel **zo** mijn vermoeden.

Er **werden** vroeger scherpe grenzen getrokken, **bijv.:** als je gereformeerd **was** ging je niet naar het café, niet naar de film, je had geen **kerstboom** en als kind speelde je op zondag niet buiten. Dat **was** in ieder geval **een** grens, en heel duidelijk ook. **Een** soort gezamenlijke **levensstijl**.

Maar liep die grens tussen kerk en wereld? Mijns inziens ging het meer om **een** hoeveelheid **meestal** stilzwijgende afspraken, over **wat** je wel en niet geacht werd te doen. Vandaar dat deze 'stijl' voortdurend spanning gaf, ondanks de **waardevolle elementen** die hij bevatte.

Zulke **grenzen** zijn inderdaad **vervaagd**. En dat is zeker niet altijd positief, tot op die hoogte kan ik de broeders wel aanvoelen.

Maar is dat nu **reden** om w negatief **tegen** de kerk **aan** te kijken? Is het juist niet **oppervlakkig**, om op grond van dit soort waarnemingen generaliserend te concluderen dat de **grens** tussen kerk **en** wereld is vervaagd en misschien wel **verdwenen**? Dat is nogal een aanklacht! Dat houdt in, dat wij als **kerk** en als **kerkliden**, oud en jong, geen of bijna geen grens **meer** hebben met de ongelovige samenleving in haar geestelijke chaos.

Kan dat zo neergeschreven worden? Op grond waarvan dan? **Alleen** op grond van eigen waarnemingen en **ervaringen**? Ook al zouden die nog zo teleurstellend zijn, ze bieden volstrekt onvoldoende basis voor **zulke** verstrekkende conclusies.

Op die manier kweekt men negatieve gevoelens, bij zichzelf en bij anderen.

Een duidelijke grens?

De werken van de Geest zijn duidelijk te onderscheiden van de werken van het vlees. Dat is stellig

waar. Toch, in de praktijk, merken wij met Paulus, dat beide soorten werken in ons aanwezig zijn. In Rom. 7 **schrijft** hij, dat hij zich naar de inwendige mens verlustigt in de **wet van God**. **Mam** tegelijkertijd ziet hij in zijn leden een andere wet, die daar strijd tegen voert. Kortom, de grens tussen Geest en vlees, en **tussen kerk** en wereld, loopt **niet** duidelijk om de gelovige heen. **Die** grens gaat dwars door zijn **hart** en door **heel zijn** bestaan. De wereld die buiten **is** vindt heel **wat** aanknopingspunten in het bestaan zelfs van de **allerheiligsten**. Als je dan toch wilt spreken van 'een duidelijke grens', moet je je waarnemingen wel beperken tot een uiterlijke **gedragscode**. Maar **zodra** die de boventoon gaat voeren, wordt er veel verzwegen wat wezenlijk is voor de gelovige en **zijn** strijd.

Want het is dus een grens, waaraan voortdurend gestreden wordt. De satan en de wereld gebruiken **mijn** eigen vlees om mij te verleiden, zo klinkt dagelijks door in onze 6e **bede**.³

Ik kan mij niet voorstellen, dat de kerk daar veertig jaar geleden minder last van had. **Wel** meen ik te weten, dat bij alle **zogenaamde** duidelijkheid er veel onbesproken bleef. Maar was **dát** dan juist niet **oppervlakkig**?

Gelukkig stuurt broeder Van Ommen in het **verdere** van zijn artikel ons niet de kant op van **een** nieuwe **serie** uiterlijke afspraken. Hij wijst de **weg** van gebed en van innerlijke vernieuwing, die doorwerkt op alle terreinen van het leven. Helemaal **mee** eens! **Maar** waarom dan toch de kerk van nu zo negatief afgezet **tegen** de kerk van **tóen**? We zijn immers door de generaties heen met elkaar verbonden in **dezelfde** geestelijke strijd, die steeds werd gevoerd met vallen en **opstaan**. **Tóen** **was** dat misschien **meer** **bedekt**, nu komt het **meer** **aan** het **licht**, maar **daar** wordt de inzet niet anders van.

Oppervlakkig?

De klacht wordt geuit, dat **men** nu zo oppervlakkig is. Daar is zeker veel van **waar** en de **zorg** daarover **deel** ik met beide auteurs. **Maar** toch, wanneer dit **ontleend** wordt aan het **wegvallen** van 'dui-

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 IM te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Co. Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost). Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement voor 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 11,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah. Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

delijke grenzen', wil ik de stelling van harte bestrijden. Want het treft mij keer op keer, dat **dit** juist **niet** ingegeven hoeft te zijn door slordigheid en oppervlakkigheid.

Het punt is veeleer, dat men in deze tijd hardop vragen **durft** stellen. Men vraagt **naar** het 'waarom', van **alles** **wat** er is en van de gewoonten die **men** aantreft. Is die vraagstelling verkeerd? Dat zal toch niemand willen beweren.

Maar **een iets diepergaand onderzoek naar** het **tuinhekje**, als grens op zondag tussen kerk en wereld voor een **buitenspelend** kind, kan aan het licht brengen dat die **scheidslijn** willekeurig gekozen is, zij het **met** de beste bedoelingen. **Dan** sneuvelt dat hekje. **Tegenwoordig** spelen heel wat **kinderen** na de **kerkdienst** buiten, **samen met** de **kinderen** van **ongelovigen**.

Is dat goed of fout? Wel, dat is eigenlijk in het algemeen niet te zeggen. Als verschijnsel alleen **kun** je het niet afkeuren, maar de vraag zal zijn: hoe heb je je **kind** bijgebracht **wat** het verschil is tussen geloof en ongeloof, en **hoe** gaat het nu met zijn **buurtgenootjes** om? **Dat** bepaalt, of je verantwoord bezig bent, en niet alleen op **zondag**. Met andere woorden: het verschijnsel van het op zondag buiten spelende **kind** laat zich niet uiterlijk beoordelen. Dat zou juist oppervlakkig zijn. Het vraagt, als je er toch over oordelen wilt, dat je eerst weet wie je **voor** je hebt, waarom die ouders **vo** handelen, enz.

't Is **maar een voorbeeld**. Maar tegenwoordig is er dus de ruimte, in tal van voorkomende zaken, om de ene situatie te onderscheiden van de andere. Dat geeft wel eens verschillende resultaten. Zo voor het oog geeft dat **dan** minder **duidelijkheid**. Maar het is zeker geen verlies. En het is juist niet oppervlakkig.

Geloof opleggen?

De analyse van br. Nanninga signaleert verder, dat er tegenwoordig een **houding** is van: 'geloof laat ik me niet opleggen'.

Hier snap ik echt niets van.

Is er ooit een tijd geweest, dat je geloof kon opleggen? En dat dat een algemeen aanvaarde manier van christelijke opvoeding was? Maar

dat kan **immers** niet!

Ik kan wel verlangen, dat de **kinderen** in de gemeente meegaan naar de kerk, en dat ze **op** catechisatie komen, om iets te noemen. Maar wat ze daar doen, **gelooven** of **niet**, **daar** heb ik maar heel weinig vat op. Ik zal ze naar **vermogen** stimuleren tot de keus van hun leven, door de Schrift **voor** hen **open te doen** en ze in het kerkelijk leven rond **te** leiden. Maar **kiezen** voor God doen ze zelf, dat kan ik niet dwingen en niet opleggen. Dat **mag** en dat wil ik ook niet.

Ik wil bei & **auteurs** niet vastpinnen op een **woord**. Maar hun **uitdrukking**, dat het geloof zou moeten worden 'opgelegd', past precies in hun waarneming, dat er vroeger 'duidelijke' **grenzen** waren tussen kerk en wereld.

Maar als je iemand oplegt, aan welke christelijke levenswandel hij zich te houden heeft, dan heb je hem toch geen **geloof** opgelegd? Als je het zo **zegt**, wordt het **uiterlijke patroon** angstig belangrijk.

Angstig

Het schrijven van br. Nanninga, aangehaald door br. Van Ommen, **heb ik karakteristiek genoemd**. Omdat je dit telkens tegenkomt.

De nieuwe generatie blijft niet staan bij wat het aantreft, **niet** in de wereld en **niet** in de kerk. Er wordt gevraagd naar argumenten, om die **zelf** te aanvaarden en daar een **eigen** invulling aan te geven.

Is dat 'individualisme', of een **dwen**pen met 'eigen ontplooiing'? Dat kan het **zijn**, en zo komt het zeker voor. Maar als generaliserende analyse gaat dit oordeel **veel te ver**.

Hier doet **men** beslist onrecht aan al die gelovige, spontane **kerkleiden**, die niet anders willen dan **van harte** de HERE dienen samen met heel de gemeente. Zij delen hetzelfde geloof, alleen geven zij er **wei** eens anders vorm aan. Mijn vraag is: waarom **wordt** dit zo dan toch **ww** scherp en negatief weggeschreven, op het uiterlijk af? En waarom hoor ik dit soort **opmerkingen** regelmatig?

De **vorm** is niet onbelangrijk. Soms is ook de inhoud wel in geding. Maar ik constateer een groeiende **angst** voor veranderingen in het ker-

kelijk leven. Angst, voor wat er zal gaan gebeuren. Ais het **één** **verandert**, dan zal het **andere** ook wel gaan, **zegt** men, en 'waar **blijven** we dan?' Zo wordt er **veel** **onbespreekbaar**. Spanning **loopt** op, terwijl dat **helemaal** niet nodig hoeft te zijn.

Punt in geding

Het punt in geding is ten diepste: waar houdt iemand zich aan vast en waaraan **beoordeel je de kerk?** Aan duidelijke grenzen, een gemeenschappelijk patroon, of aan de inhoud en de doorwerking van het geloof in al zijn **veelkleurigheid?** Daarmee heb ik beslist niet **gezegd**, dat het gemeenschappelijke patroon onbelangrijk zou zijn. Ik stel alleen de vraag, **of het wezenlijk** is en of het nooit veranderen mag. Onlosmakelijk daaraan gekoppeld is **een** andere vraag: **kennen** wij elkaar goed genoeg, **in gemeenschap-pelijk** geloof, om elkaar **vertrouwen** te kunnen **schenken**, ook wanneer bepaalde afwegingen verschillend worden gemaakt?

Kijk, wanneer een uiterlijke gedragscode zorgt voor & helderheid in de kerk, dan stort er inderdaad veel in **wanneer** je ziet dat men vormen en afspraken verandert. Dan **zul** je inderdaad je hart vasthouden. Maar dan zit het probleem juist in die oppervlakkigheid.

Wanneer evenwel de helderheid in de **kerk** aanwezig is, doordat je met elkaar spreekt over je **liefde** tot God en de doorwerking daarvan in het leven, en over de moeite die dat geven kan, ook met jezelf, dan **weet** je van elkaar waar je **voor staat**. Dan **stort** er niets in **wanneer** er een oude gewoonte **ter** discussie wordt **gesteld**. **Wart** die gewoonte **was** er wel, **maar** niemand bouwde erop...

Ontdekkend

Dus eigenlijk is het wel **ontdekkend**, in **hoeverre** het mogelijk is de dingen eens iets anders **te doen**, **zonder allerlei** verwijten naar je hoofd te **krijgen**. Het brengt aan het licht, hoeveel tradities **geworden** zijn tot oneigenlijke steunpunten. Calvijn had in zijn tijd veel te stellen met voorschriften van **mensen**.

Tal van geboden en tradities waren buiten Gods Woord om aan de gemeente opgelegd. Hij erkent, dat die best wel veel goeds kunnen bevatten. Daarom zegt hij, dat men 'niet lichtvaardig en ook niet dikwijls en ook niet om geringe oorzaken tot vernieuwing moet komen'. Maar intussen moet wel duidelijk blijven, dat onze enige Meester veel aan onze vrijheid heeft overgelaten. Daarom, in zaken waarin Hij ons niets uitdrukkelijks geleerd heeft, 'zal het passend zijn, al naarmate het nut der kerk het eischt, zoowel de meest belangrijke inzettingen te veranderen en af te schaffen, als nieuwe in te stellen'.⁴

Dus, met andere woorden: door af en toe iets aan de vormgevingen te veranderen, ook in de eredienst, laat de kerk duidelijk uitkomen welke voorschriften van God en welke van de mensen zijn. Daarmee is die laatste categorie niet gediskwalificeerd, want menselijke afspraken kunnen veel goeds bevatten. Maar ze mogen niet voor goddelijke geboden worden aangezien en ook in de praktijk niet die waarde krijgen. Daarom is het ontdekkend, tot op vandaag toe, wat er gebeurt als het uiterlijk van ons kerkelijk leven verandert. Want dan komen de echte fundamenten boven, of niet.

Openheid

Vandaag is men open. in de wereld levert dat nogal eens schaamteloze praktijken op. Maar in de kerk kun je juist veel met elkaar bereiken doordat er steeds minder te verbergen valt, aan vreugde en aan verdriet. Men spreekt ook steeds gemakkelijker. Dat men een avond naar de film gaat, wordt gewoon gezegd. En waarom ook niet? Vrijwel iedereen heeft toch de film in huis? Zo is het met tal van zaken. Daarom, als mensen bezorgd zijn over de huidige vervaging van de gangbare grens tussen kerk en wereld, zoals zij die zien, laten zij dan eens doorvragen naar de motivatie. En laten zij vooral ook eens informeren naar wat er nog meer in het leven gebeurt, voor God. Zulke vragen kun je genist stellen, vandaag de dag. Dan zal vaak blijken, dat men bijv. een avondje film in het geheel niet ervaart als een werelds vermaak.

Het staat, wat goed of slecht betreft, op één lijn met het kijken naar de televisie of het huren van een video. Terwijl velen heus wel uitkijken of het product niet vloekt met hun geloof in God. Bagatelliseer ik nu de zorgen? Voor een deel. Want ik vind het zo oppervlakkig om te generaliseren. Ik kom juist zoveel mooi geloof tegen, niet in het minst ook onder de jongere generatie. Sinds een half jaar heb ik ervaring met grotere huisbezoeken, naast de bezoeken per adres? Je staat er verbaasd van hoe open men praat, hoe men ook het geloof deelt en leeft met God, als jongeren onder elkaar. Dat is geweldig om mee te maken. Terwijl ik niet uitsluit, dat ik ze een avond later tegenkom in het Grand Café. Als dan een toevallig passerend gemeentelid de jongelui herkent, en diep zucht over de mentaliteit van tegenwoordig, duet hij hen onrecht. Hij oordeelt in zijn hart over mensen, terwijl zij toch duidelijk laten zien dat zij weinig te verbergen hebben. Hij zou hen gewoon kunnen vragen, wat hen bezielt. Dat kan. Eigenlijk zou hij dat ook moeten doen. Want hij mag niet oordelen over mensen, als hij niet eerst met hen gesproken heeft.

Naar de wereld toe

Veel hiervan geldt ook voor onze presentatie naar de wereld toe. Er was een tijd, dat machtige tekenen en wonderen de apostelen vergezelden. De waarheid van hun Woord werd onderstreept door tal van genezingen. Dat soort tekenen is nu meer verhuisd naar het kamp van de vijand. Terwijl de kerk machtige wonderen heeft overgehouden om de waarheid van het evangelie te laten zien. In & tijd van Jezus' optreden was de genezing van een verlamde opzienbarend. Die man had ineens veel te vertellen, aan heel zijn omgeving. Toch was dat nog uiterlijk. Toen de uiterlijke tekenen begonnen weg te vallen, was al inmiddels een kerk ontstaan vol wedergeboren mensen. Die hadden nog veel meer te vertellen! Over de verandering van hun leven, van hun opstanding (nu al) uit de dood! Allemaal teke-

nen en grote wonderen, om te laten zien dat Gods Woord echt waar is. Toch is er altijd weer een hang naar het uiterlijke. Mensen verlangen terug naar gebedsgenezing, soms dwepen ze ermee. Dat is in feite oppervlakkig. Anderen distantiëren zich van een gesprek met een ongelovige. Ze zoeken dat niet, omdat ze 'duidelijk genoeg' laten zien dat ze twee keer per zondag naar de kerk gaan. Dat is ook oppervlakkig. De vraag mag gesteld worden, in de frontlinie tussen kerk en wereld: wanneer krijgt de wereld nu echt te zien, wat kerk is? Want een 'duidelijke', uiterlijke grens kan naar buiten toe bewerken, dat men in de wereld er nooit achter komt wat een gelovige bezielt. In het buitenland zijn er voorbeelden, dat gelovigen bewust allerlei lidmaatschappen aangaan om mensen te ontmoeten, van een sportvereniging af tot een naaclub toe. Uiterlijk is dan niet meer te zien, wie wel of niet gelooft, wanneer je samen volleybal speelt. En toch heeft het met 'vervaging' niets te maken. Er gebeurt juist iets wat naar Gods wil is. Het Licht zoekt de duisternis.

Tenslotte

De kerk is een eenheid, in Christus. De leden, van alle generaties, zijn door één Geest hecht met elkaar verbonden. Deze gemeente noemt God zijn huis, zijn tempel, zijn stad. Die geestelijke eenheid gaat ver uit boven alles, wat ons verschillend doet zijn. Daarom is het echt nodig, dat niemand oordeelt op het uiterlijk af. Dan hemelen we de kerk van vroeger niet op, en we kraken de kerk van vandaag met af. Terwijl het gelovig gesprek onmisbaar is, als het cement tussen de levende stenen, om elkaar echt te kennen én vast te houden. Dan ontdekken wij met alle heiligen wat God ons geeft en waar wij samen voor staan.

¹ Lk. 5 : 17-26.

² Mt. 24 : 24; 2 Thess. 2 : 9; Oph. 13 : 13, 14.

³ Heidelbergse Catechismus zondag 52.

⁴ J. Calvijn, *Institutie* IV, x 30. Citaten uit de vertaling van A. Sizoo, Delft 1931.

⁵ Zie mijn *Pluriform pastoraat* in *De Reformatie* dd. 13 mei 1995.

M meditatief

Jesaja 38 : 16

Ellendige tijden laten we het liefst zo snel mogelijk achter ons. Vergeten **willen we**, als **het** even **kan**. **Dat** valt te begrijpen. Wie niet vergeten **wil**, krijgt te **veel** te dragen. Het is nog zo gek niet dat we een ingebouwde zeef **hebben meegekregen**...

God... de Borg

Alles vergeten wat achter je ligt? Net doen alsof je een onbeschreven blad papier **bent**? **Geen mens kan** dat immers? Kijk **eens** naar Hizkia. De **man** werd **dodelijk ziek**. Maar op zijn gebed maakt God hem zijn plannen met hem bekend. Hij mag **leven**. In Jesaja 38 lees je **zijn dank**lied.

Lijden, ziek zijn is **een aparte ervaring**. **God** neemt **je als het** ware apart. **Hij** komt met zijn vragen op je af. Ziek-zijn betekent veel **voor** je leven **met** God. Dat kun je **van** veel mensen horen. **Ook van een man** als Hizkia.

Hizkia werd beter. Hij wil het gebeurde niet **weg** stoppen. Hij **zegt** het in **zijn** dankwoord uit, dat verbijsterende van die ervaring om te moeten **sterven**: 'God, wees **mijn** borg'! Opvallend is het dat hij het blijft zoeken bij **God**. **Dat** ken je zelf **wellicht ook**. Aan de **ene** kant **belijden** we dat **alles** ons **uit** Gods Vaderhand **toekomt**. En daarbij blijkt ook te passen dat diezelfde God die het leven **neemt**, **borg voor** je **zal moeten zijn in** zijn Zoon. Bijna niet **te** verenigen, die **twee** dingen. **En toch: dezelfde God. Dezelfde** Vader.

Vervolgens zegt **Hizkia** dat **hij** 'bij deze dingen leeft'. Wat er gebeurd is neemt hij mee op zijn **verdere** le-

vensreis. Hij wil het niet kwijt. Niet wat er gebeurde, maar zeker niet hoe God daarin was. 'Die dingen' hebben niet **alleen** te maken met wat achter hem lag, maar zeker ook met Gods woorden en daden in dat alles. **Hoe** dicht raakte hij in zijn leven bij God... Beter **gezegd**: Hoe dicht naderde de Here hem in zijn angst om dit leven te moeten **verlaten**.

Diepte

Een mens kan er **twee** kanten mee op. **Met ziekte, met lijden**. Je kunt het (**van binnen of hardop**) **God** gaan verwijten: dat **mij** dat nu moest overkomen... Ik **word** nooit meer **de** oude. **Er blijft een stuk** bitterheid in je leven zitten. Vergeten is er niet bij. Je neemt het **weliswaar** mee, **maar als een stuk** ballast. Het blijft **drukken**.

Leer van Hizkia die **andere** les: meenemen in dankbaarheid. Lijden, ziekte is zo **vaak een** les in ervaring. **Geloofservaring**. Zeker sommigen **krijgen** levenslang. Maar er mag **ook grenzeloze** verwondering zijn omdat **God** er wel degelijk **was** en is. Liefdevol **vergevend**. Want daarin zit voor Hizkia toch **wel de diepte van zijn** nieuwe leven, dat God al zijn zonden over **Zijn** schouder gooi& en verder met hem **ging**, zonder op dat **alles** nog ooit **weer** terug te komen (vs.17).

Denk aan Jezus Christus die al het lijden **voor** ons droeg. Hij torste ons verdriet. Zwaarder nog: de **last** van Gods **woede** over ons **kwaad**.

Vrolijk dragen

Wat je leest van Hizkia hier is de ware **ootmoed**, de 'vreze **des** He-

ren'. Dat klinkt wat ouderwets deftig. Maar het gaat er om dat je je **als kind van God steeds weer** leert over te geven **aan** zijn beleid. Omdat het het beleid is niet van een verre God, of van een noodlot. Maar van een werkelijk **liefdevol** Vader.

Hizkia ervoer dat het **allemaal** zo vanzelfsprekend niet was dat je **als mens leeft**. Hij leerde het **ook** dat er **bij God ruimte is** voor gebed. Voor vragen, voor smeken. En **toen** het voorbij was, nam hij het mee in zijn leven, zijn **omgang met God**. Hij leerde God dieper kennen, niet alleen als **de** God van het raadsel, **maar ook als de God** van het wonder. **Wie dat** meeneemt **in** zijn pakket van **geloofservaringen** wordt er **bepaald niet** sikkeneuriger op. Integendeel!

Wandelen met God

Gewoontes

Ik heb vroeger bij ons thuis nooit iets van bier gezien. **Ik** kan me dat nauwelijks voorstellen eigenlijk. Ergens stond nog wel eens **een** fles wijn. En als er een verjaardag **was** dan **kwam** er een citroentje. Meer herinner ik me er niet van. In Kampen **dronken** we als studenten wijn uit **borrelglaasjes**. **Daar** lachten ze om in de andere **studentenverenigingen**. Terecht. Het **was** geen gezicht. Maar wij deden het. **Het was gewoon**. Bier was er nog steeds niet bij. En was het niet zo, dat de **gereformeerde studentenvereniging** te Groningen opgericht **werd** met de bepaling dat er geen bier op de soos **gedronken** mocht worden? Is dat **misschien al** een **eeuw** geleden? Wie kan er zich **een** feest van jongeren voorstellen zonder bier? Wat gebeurt er op de 'soos' die alom door **de** jongeren vanaf zestien jaar in onze kringen wordt georganiseerd? Er is nog eens een **tijd** geweest, dat een kerkgebouw soms alcohol-vrij werd gehouden. Als **de** soos **dan** in het **kerkgebouw** werd georganiseerd, **was** die automatisch 'droog'. Maar dat is lang voorbij, denk ik. Wordt het betreurd? Moet dat dan? We drinken bijna allemaal. Het gebeurt op de **visites**. Het hoort er bij. Na de koffie komt het glaasje. Wat wilt u drinken, wordt dan gevraagd. Je hebt net koffie gedronken, maar dat **noem** je niet **drinken**. Drinken is **wat** anders. Niemand heeft bij de titel **van** dit stukje aan **koffie** gedacht. **Roken** is iets dat mag of niet mag. Dat hangt van de **gastheer** af? Mag hier gerookt worden, is een vraag die je wel moet stellen voordat je er eentje op-

steekt. Maar het pilsje en het wijntje horen er helemaal bij. Er wordt veel gedronken.

Cijfers

Een paar cijfers? Dertig procent van de **tien/elfjarigen** **drinkt** wel eens alcohol. Tussen de twaalf en achttien jaar drinkt ongeveer vijftien procent van de jongeren wel eens alcohol. Vanaf **vijftien** jaar ~~ge-~~ **tachtig** procent van de **bevolking** alcohol. Eén op de zes Nederlanders vindt tien glazen **alcohol** per keer normaal. Er **zijn** 300.000 **probleemdrinkers**. **Dat** zijn mensen die meer dan twaalf glazen per dag drinken. Deze gegevens ontleen ik aan het **boekje van Idske de Jong de Haan, Maat en overdaad** (nummer 19 van de serie Pastoraal Perspectief, Uitg. Oosterbaan & Le Cointre). Ik schrijf daar **een** paar zinnen uit over: 'Uit onderzoek is **bekend** dat jongeren van het LBO per keer beduidend meer drinken dan jongeren **van** andere schooltypen en veel **meer** dan jongeren van het VWO. Jongeren die al alcohol **drinken**, gaan per keer **steeds meer** drinken'. De **onderzoeken** die zij noemt hebben zich niet beperkt tot onze kring uiteraard. Als **iemand** dus tegenwerpt, dat deze cijfers **voor ons** niet gelden, km ik die **stelling** niet bestrijden. Maar toch. Onze jongeren staan in deze **cultuur**. Wij ouderen **ook** trouwens. Waar ligt **eigenlijk** precies de **grens** tussen die **twee groepen**? Ik houd niet zo veel van dat scherpe onderscheid. Wij allen samen staan in deze **cultuur**. Ik lees in genoemd **boekje**, dat het relatief goedkoop zijn van alcohol, de **toename** van de welvaart en het effect van **recla-**

me aangewezen worden ter verklaring van de **toename** van alcohol. En: dat het drinkgedrag van jongeren doorgaans **een** afspiegeling is van dat van de ouderen. Dat **opvoedingsnormen** veranderd zijn. En dat **ouders** vaak tolerant **zijn**. **Ook** spreekt men van het ontbreken van duidelijke normen. Ik geef het maar even door.

Niets nieuws

Eigenlijk is er niets **nieuws** bij. We kennen al die factoren: toename van welvaart, **gewoontes** van ouderen die door jongeren worden overgenomen, veranderende opvoedingsnormen, groeiende tolerantie. Er is niets bij waarvan we a **priori** kunnen zeggen, dat dat voor ons niet geldt. Er wordt **stevig gedronken** onder **ons, ouderen**. Er kan **geen** feestje meer **gehuwd** worden **zonder** bier, ik bedoel feestjes van ouderen. Er **passeert geen** afscheidsreceptie, **ook niet in** besloten sfeer, zonder alcohol. Als dan het drinkgedrag van de **jongeren** **een** afspiegeling is van dat **van** de ouderen? En als er dan **onduidelijkheid** is van normen? En van toenemende tolerantie? Idske de Jong schrijft In **hoeverre** dit in gereformeerde **kring** zo is, lijkt me onduidelijk. Ze schrijft niet, dat ze er van uit gaat, dat het anders, beter is. Ergens anders schrijft ze: 'Ik vraag **mij** sterk af, waarom wij aannemen dat **christenen** anders **omgaan met** alcohol dan de gemiddelde Nederlander. **Ook** gereformeerde mensen drinken veel alcohol en **ook** onder **gereformeerde** jongeren komen excessen voor'. Als je werkelijk de getallen mag **doortrekken** moeten er ongeveer 2400 **probleemdrinkers**

onder de gereformeerden rondlopen. En dan moet je ongeveer drie keer zoveel mensen tellen die zo nu en dan toch problemen hebben met het drinken.

Rijden onder invloed

De ANWB heeft mooie borden langs de weg. Glaasje op laat je rijden, was er een tijd geleden één. Er was zelfs een versje dat hoog scoorde op de toplijsten. Alcohol al gauw een misdaad, is een andere leus. Dan gaat het over alcohol bij snelverkeer. De gevolgen zijn soms vreselijk. Het begin is altijd de hand die het glas neemt. Dezelfde hand steekt de sleutel in het contactslot. Cijfers wijzen uit, dat dit kwaad toeneemt. Misdad is het woord dat de ANWB gebruikt. Hoe vertaal je dat in kerktaal? Is zonde daarvan het equivalent? Hooft de kerkeraad misschien ook nog een bezoek te brengen, als het rijbewijs is ontnomen? Of hoort dat bezoek al eerder te worden gebracht? Ik vraag maar.

Wetticisme en idealisme

Ik ben bang voor wetticisme. Maar dat heb ik al wel eens vaker geschreven in deze rubriek. Wetticisme dat is, dat je regeltjes stelt én dat je door de onderhouding daarvan de hemel denkt te kunnen verdienen. Maar betekent het stellen van regels altijd, dat je ook bedoelt daarmee de hemel te verdienen? Je kunt in dit geval toch best wel het een doen en het ander nalaten? Als je nu eens zegt, dat er bepaalde regels zijn, waaraan je toch moet voldoen om iets van je christelijke leven te regelen? Dat is toch nog geen wetticisme? Maar ik ben zo bang voor wetticisme, dat ik soms al bang wordt van zo'n zinnetje over regels stellen. Want daar zit zo gauw het element in, dat we elkaar, en dat wil vooral zeggen de anderen, de maat gaan nemen. Waren we allemaal maar volwassen.

Waren we allemaal maar immuun voor alles wat slecht is. Maar het is dwaas dat te wensen. Dat is idealisme, waarmee je in hoogmoed alle gewone regels kunt doodslaan.

Realisme

Hoe moet het dan? Tegen jongelui wordt soms gezegd: bouw eens een feestje zonder alcohol, durf het eens, en kijk dan eens wie echt weg blijft, en kun je die lui die dan wegblijven echt niet missen? Maar wat wordt er gezegd tegen ouderen? Wordt tegen hen wel eens gezegd: houd eens een afscheidsreceptie in besloten kring zonder alcohol? Vier eens een verjaardag zonder bier? Als je dat zelf niet durft, wordt het wel wat moeilijk om het van de jongeren te vragen. Je kunt je niet altijd verschansen achter de redenering, dat zij nog maar zo jong zijn en het voor hen zo slecht is en zij er maar niet aan moeten beginnen.

Er zijn ergere dingen...

Ja, die zijn er. Die zijn er zoveel. De ergere dingen zijn ontelbaar. Al tijd. Het ene ergere ding is een nog mooier voorbeeld van wat erger is dan het andere. Ik kan er wel een kolom vol bedenken. Wat kun je dat argument in discussies over ethische onderwerpen vaak horen. Daarmee kunnen we het op een na ergste in deze wereld verdedigen. En toch; wij gaan contacten aan all over the world met kerk zus en kerk zo. En we brengen ze de rijkdom van onze traditie. Daar zijn we sterk in. Daar kunnen we mooi over spreken. De taalverschillen zijn doorgaans zo groot, dat ze elders onze pers toch niet kunnen lezen. Deze stukjes bijvoorbeeld ook niet. Gelukkig maar. Anders zouden ze maar een rare indruk van ons krijgen misschien. En de afstanden zijn ook gelukkig vaak zo groot, dat we de vlieggasten alleen kunnen betalen voor retourtjes van

uit Nederland. Maar als ze eens bij ons op onze feesten en feestjes zouden binnenwandelen? Als ze eens de soos-avonden van onze jongeren zouden bezoeken? Hoe zouden ze staan tegenover de cultuur die zich daar ontwikkelt?

Zij

Ik wil dit stukje niet afsluiten met over anderen te praten: over de jeugd, over de jongeren, over hun cultuur, over hen die er toch niet bij zijn en deze krant toch (bijna) niet lezen en dus deze stukjes ook niet. Over al die anderen-in-de-derde-persoon. Ik wil het helemaal niet hebben over de jongeren. En zeker niet met dat ondertoontje dat alleen maar afstand schept. Een mens bezondigt zich daar bijna altijd aan, zo gauw hij zelf niet meer tot de jongeren gerekend kan worden. Dat is irritant. Ik had het niet over allen die dit toch niet lezen. Ik had het over ons zelf. Over de gewoontes van ons die dit wel lezen.

Achtergronden

Over de bijbelse film

De **geschiedenis** van het Oude Testament verfilmd: &t is alleen in de 20e eeuw denkbaar! Alle eeuwen voor ons heeft niemand een film nodig gehad om onder de in — van de HERE God te raken. De Schrift en het **Woord** waren sprekend genoeg. Maar we kunnen er ook niet omheen dat wij met onze kinderen in een 'bewegende hel-den cultuur' leven. Zijn er ethische richtlijnen voor wie de gaven bezit een goede film te maken?

Welke waarde hebben de zogenaamde bijbelse films, wals de NCRV die uitzendt? Ik bereikte de conclusie dat die als poging tot vertellen en illustratie in principe ethisch aanvaardbaar zijn. Wat Gods openbaring van zichzelf betreft trekt het 2e gebod een duidelijke grens.

Jozef

Ik sloot het vorig artikel af met een impressie van Abraham en Jakob. Nu begin ik met zo'n indruk weer te geven. Het meest recent werden de twee delen van Jozef uitgezonden. In het eerste deel maak je Jozefs jongensjaren en de verkoop naar Egypte mee. De tweede brengt je in Potifars huis, naar de gevangenis én het eerherstel. Ik meen dat het geopenbaarde verhaal trouw is verbeeld. Schitterend is de strijd van Jakob, de oude man. De strijd om het bestaan tijdens de hongersnood, de strijd van het geloof met zijn weerbarstige zoons. Soms wordt er meer verteld dan ik in de Bijbel lees. Maar dan betreft het interpretatie. Potifar blijft in de film in z'n hart overtuigd van Jozefs onschuld. Bij kan dat niet ui-

ten om z'n vrouw niet voor leugenaarster uit te maken. Ook is hij de gene die de schenker aan Jozefs uitleg van diens droom herinnert. Een Bijbels gegeven, Potifars genegenheid voor de slaaf Jozef (Gen. 39 : 4), is een aanknopingspunt voor fictie geworden. Potifar komt in de Bijbel niet meer ter sprake, nadat hij Jozef in de gevangenis wierp. Ik zie geen tegenspraak met de Bijbel, wel fictieve uitwerking. De kijker ondergaat de sterke, audiovisuele indruk van de film. Het risico daarvan is dat het fictieve element bij de Bijbelkennis opgeslagen wordt. Later zal je dat mis-schieten in de Bijbel inlezen. Dit is een argument **tereer** om deze films van de nodige waarschuwingstekens te voorzien.

Het ver-Woorde beeld

Toen ik de films gezien en over-dacht had, heb ik mezelf afgevraagd: heb ik nu een indruk gekregen die het geschreven Woord en het vertelde verhaal mij niet had gegeven? Het antwoord is duidelijk: nee, niets nieuws. Of het moet zijn het landschap, het Midden-Oosten. Maar ja, de films zijn in Noord-Afrika opgenomen, dus hoe correct die indruk is, weet ik niet. Als dominee mag je veel met Gods Woord bezig zijn. Bovendien is het je roeping in woorden het verhaal te vertellen. Preken vraagt verheeldingskracht! Misschien heb ik dus meer over de Bijbelse geschiedenis nagedachten zijn meer feiten mij bekend dan een gewoon gemeentelid. Misschien zult u bij de films meer minder bekende details en episodes tegenkomen. Maar toch blijf ik stellen: daar had u de film als medium niet voor nodig. Het

verhaalde Woord kan dat evenzeer. Ik vind dat een blijde, een indruk-werkende constatering! De Bijbel is meer dan taal, meer dan geschreven Woord. Het is verwoorde werkelijkheid. De Geest kan door het Woord, neergeschrevenen op-nieuw uitgesproken, & werkelijkheid tot leven brengen.

Knelpunten

De knelpunten die vroeger bij het spelen en zien van (toneel in het algemeen en van) het Bijbels toneel in het bijzonder gesignaleerd werden, gelden evenzeer voor het maken en bekijken van een film. Met zulke knelpunten kregen we nog recent te maken. Een moderne vorm van Bijbels toneel is het muzikale Bijbelse drama, zoals The Passion van Adrian Snell (vgl. J. Douma, 153). Muzische verbeelding wordt met theaterproductie gecombineerd. De video-clip die indertijd te zien was am T h Young Messiah — om een ander voorbeeld te noemen — te promoten (met een Christus-figuur voorop een tram) was puur verkeerd. Ik noem de volgende knelpunten:

1. Het verbeelden van God en ook de mens Jezus, van wonderen en openbaringen kan niet en mag niet. Daarin is **nauwelijks** te vermijden dat we in strijd met het 2e gebod komen. Ik noemde eerder de vormgeving van Gods stem. Gods spreken is écht verstaanbaarspreken geweest. Mogelijk is daar een weergave van denkbaar die met eerbied gehoord kan worden. Maar op b a ring van God zelf mag mijns inziens niet worden uitgebeeld. Dat is zijn zelfopenbaring! Elke Bijbelschrijver heeft — behoed door &

Geest – getracht dat in woorden te benaderen. Maar het wonder van Gods verschijning of wonderen op zich zijn niet na te maken. Dan moeten we het ook niet proberen. Iedere kijker heeft weet van de trucs die in het maken van een film worden toegepast. De uitbeelding van een wonder is en wordt niet anders dan een truc.

Bovendien leert iemand als A. Dronkers ons dat er filmische mogelijkheden zijn om het goddelijke aan te duiden, zodat het er toch is, zonder gezien te worden: de elliptische aanduiding. Ik noem & voorbeelden uit de Jakob-film. Dronkers noemt nog een ander bezwaar tegen nabootsing van wonderen of openbaringen (dat vooral de film *De Tien Geboden* raakt). Hij zegt het zo: 'De realiteit van het geestelijke wordt vervangen door het natuurlijke'. Iets is zo zichtbaar nagebootst dat het wonder omhooggehaald wordt, alsof het hogere niet voldoende werkelijkheidswaarde heeft.

2. Mag Jezus als mens afgebeeld worden, terwijl Hij toch God én mens in één persoon is? Ik noemde boven al dat Douma meent dat de persoon van Jezus wel uitgebeeld, nagespeeld mag worden. Bij navraag bleek mij dat de Evangelische Omroep in de selectie van speelfilms de grens al eerder trekt: een film is onaanvaardbaar wanneer een acteur & persoon van de Here Jezus speelt. Maar is Jezus dan niet zo echt mens geweest dat Hij als een mens nagespeeld kan worden? Hij mag toch ook afgebeeld worden op een tekening in de kinderbijbel?

A. Dronkers noteert de grote vraag: 'hoe in de filmische voorstelling van een historisch persoon het geheim uit te drukken, dat deze persoon tot méér dan historisch persoon, tot Gods Zoon stempelt?' (a.w., 160). Een ander bezwaar is dat Jezus nu wordt uitgebeeld, zoals Hij was, niet zoals Hij in & ke- mel in heerlijkheid is (161). Op wie richt zich dan onze aanbidding?

ding? Voor kinderen zal het probleem zijn: is Jezus echt of niet? Is Hij in werkelijkheid of is Hij net zo verzonnen als andere figuren in alle films?

Dit jaar was ook een verfilming van het Lukas-evangelie op de tv te zien. Waardevol vond ik dat een stem steeds ter inleiding fragmenten uit Lukas voorleest, zodat de heilsboodschap ruimte krijgt. Mijn moeite met de uitbeelding van Jezus is: je kunt maar één indruk van één mens vastleggen. Maar het geloof in Christus mag niet lijken worden van I& ~ H i die de maker van de film in gedachten heeft. Op dit punt moeten we de enorme invloed van de film op onze gedachten – audio-visueel – niet onderschatten. Ieder herinnert zich min of meerder geslaagde plaatjes uit de kinderbijbel. Veel groter is de kracht van het bewegend beeld met al z'n optische mogelijkheden. Een verkeerde uitbeelding kan het geloof schaden.

3. Het spelen van de Bijbelse verhalen en personen door niet-gelovige acteurs. Datzelfde bezwaar werd vroeger wel genoemd tegen zangers bij de uitvoering van muziekstukken als de Matteïspassion. Dit acht ik een zinniger bezwaar dan het oude bezwaar tegen toneelspel op zich, alsof we niet in de huid van een ander mogen kruipen door een karakter te spelen (zie bij Douma, p. 148-158). Ik meen dat we het aan de acteur mogen overlaten: of hij het voor God kan verantwoorden iets te zingen, te zeggen of te spelen waarin hij niet geloofd. Als de acteur zich aan z'n tekst houdt en die met zijn (van de Schepper gekregen) gaven tot uitdrukking brengt, kan God het tot zijn eer gebruiken.

Een reëel bezwaar is voor mij wel dit: als van een acteur uit zijn leven of uit andere rollen (de Hollywood-wereld is niet zo fraai) negatieve zaken bekend zijn, doet dit afbreuk aan de rol die hij in een verfilmde Bijbelverhaal speelt. Hij is dan geen geloofwaardig figuur, geme-

ten aan de waarde van het verhaal. Ik zou niet graag een film over David zien met Rutger Hauer in hoofdrol.

4. Een vierde knelpunt is: komt in de verbeelding van het verhaal de heiligheid van de heilsgeschiedenis wel tot z'n recht? De verhalen van mensen en volken zijn in de Bijbel het kader van Gods optreden in de wereld en in het leven. Komt de heilsboodschap wel tot zijn recht? In de serie *De Bijbel* lijkt het volle accent te liggen op wat mensen meemaken, gedreven als ze zijn door hun God. Maar wie die God is, blijft in de Jakob-film onduidelijk. Bij Abraham komt dat alleen naar voren in de scène waarin Abraham – na de strijd met de koningen – Melchizedek ontmoet. Dit spreken zij over 'de Here, God, de Allerhoogste, Schepper van hemel en aarde'. Dat is een prachtige episode: de één herkent zijn geloof in de ander. Zo belijden ze samen tot hun verrassing het geloof in God. De menselijke overtuiging van het geloof in hun God komt sterk naar voren. Maar de heilsboodschap is niet het hart van de film. Die moet in een nagesprek naar boven gehaald worden.

5. Bij het beoordelen van de onderscheiden films zullen we ook letten op de mate waarin erotiek gebruikt wordt om het verhaal op te kloppen. Dat is ondermeer het grote bezwaar van A. Dronkers tegen *The Ten Commandments*. Fraai vond ik hoe in *Jakob* de huwelijksnacht met Lea en de ontdekking van Labans bedrog 's morgens werd aangege-
duid zonder naaktscènes. Ook zijn diefde tot Rachel werd finzinnig aangeduid.

6. Een laatste knelpunt bij de beoordeling van dit soort films is het commerciële belang van de film-industrie. De hele filmcultuur is vergeven van geldzucht, @-geheid en wetteloosheid. Daarom is het wenselijk dat de productie van verfilmde Bijbelverhalen in een m-

der circuit plaatsvindt. Toch **meen** ik ook hier dat de **verantwoordelijkheid** van **producent**, regisseurs en spelers niet de **onze** is. Ik **prijs** God dat in **een** wereld van goddeloosheid en wetteloosheid Gods weerhouding van het **kwade** zo ver gaat: dat Hij ook **cultuurproducten** mogelijk maakt die tot zijn **eer** en in zijn dienst gebruikt kunnen worden.

Doel

Wat zijn denkbare **doelen** die bij het gebruik (**maken**, kijken en **vertonen**) van een **Bijbelse** film gesteld worden?

1. Een **eerste** doel is dat we **ons** door de **uitbeelding** van tijd en omstandigheden **inleven** in de **Bijbelse** geschiedenis. Door de achtergronden te leren kennen komt de Bijbel **meer** tot leven **dan** door het lezen. Je kan dat vergelijken met een bezoek aan plaatsen in het Midden-Oosten die in de Bijbel **een** rol spelen.

2. **Wet** tweede doel dat ik bedenken kan is: het is **een** vorm van het vertellen van het **verhaal** dat de Bijbel ons biedt. Dat is een stap verder het eerste. In het vertellen komt de **heilsbedoeling** van het **verhaal** tot leven. Vertellen is deel van **onze** preken en van het voorlezen uit de kinderbijbel. Hoe levendig dat kan drukt Paulus in Galaten 3: 1 uit als hij de gemeente aanspreekt als 'wie Jezus **Christus** toch als gekruisigd voor **de** ogen geschilderd is'.

3. De maker én kijker van de film kan de **eer** van God nadrukkelijk vooropstellen, bijvoorbeeld aan het begin. Het **moaiste** is het als de maker zijn poging tot verbeelding bescheiden introduceert en de Bijbel nadrukkelijk als het Woord van God aanwijst, zoals in de **verfilming** van het Lukas-evangelie.

De film kan gebruikt worden als een van de **middelen** in het geloofs-onderwijs. Zo kan het als evangelisatiemiddel gebruikt worden. Dan hangt het van de kwaliteit van de **verbeelding** af in hoeverre het Bij-

belse verhaal als Woord van God overkomt. Overigens kan ook het **kwaad** en de doorwerking van de **zonde** filmisch indrukwekkend uitgebeeld worden. De kijker leeft zich in als hij hoort en ziet hoe het **kwaad** schade aanricht in de persoonlijke verhoudingen, op de geloofsweg.

Ook in het bijbels toneel van de 16e eeuw worden zonden waartoe het roomse leven verleide zo polemisch aan de kaak gesteld. Wanneer het onmogelijk is om het openbarings- en heilshistorisch karakter van de Bijbel echt tot zijn recht te doen komen, geeft dat de beperking van het filmproduct aan. Maar de film is daarmee nog niet totaal waardelóós. Dan moet de beperking eerlijk aangegeven en opgevangen worden door de verkon-diging **ernaast** te plaatsen. Als ver-

telling en illustratie van de **Bijbelse** geschiedenis mag de film genoten worden. Met christelijk onderscheidingsvermogen, natuurlijk,

Balans

Ik kom tot de conclusie & t een geslaagde verfilming van verhalen en personen uit de Bijbel afhangt van de **genoemde factoren**. 1. Volgen de gegevens de **Bijbel trouw** na? 2. Hoe is het goddelijke **verbeeld**: worden de grenzen van het **2e gebod** in acht genomen en geeft het **ruimte** aan onze eerbied? 3. Is de kwaliteit uit kunstzinnig oogpunt overtuigend? Want **alleen** het beste is goed **genoeg** om God te eren. Tenslotte 4. hangt veel af van het doel dat we met het vertonen en bekijken van **deze** films hebben. Van dat **doel** en van de kwaliteit hangt af hoeveel begeleiding het **kijken** moet krijgen.

Laten we onszelf niet willoos aan de **kijkcultuur** overgeven. We mogen het **zichtbare**, in de Bijbel in woorden geschilderd, proberen zo **zichtbaar** te maken als de Geest het in ons hart wil uittekenen. Naar ons bevattingsvermogen en in de **verbeeldingskracht** die de Schepper Geest ons gaf om te geloven zonder dat we Hem zien.

Extra nummers van

De Reformatie...

...kunt u bestellen door overmaking van de kosten op postrekening 40 60 40 f.n.v. De Reformatie-Goes, onder vetmetding van jaar-gang en nummer.

Dit zijn de kosten (incl. porto):

- 1 ex.: f 3,35
- 2 ex.: f 6,00
- 3 ex.: f 8,65
- 4 ex.: f 10,60
- 5 ex.: f 12,55

Na ontvangst van het bedrag wordt uw bestelling per omgaande uitgevoerd.

Heerlijk toch voor de jeugd, die vrijheid om te kunnen kiezen wat je maar wil. Wel of niet doorstuderen, de vakantiebestemming, hobby's, kleding, tal van sporten om te beoefenen. En als de keuze bij nader inzien niet bevalt, dan is een andere gauw gemaakt. Makkelijk zat. Iedere keuze is er één in een grote rij van alternatieve mogelijkheden. De vreugdevolle vrijheid van het 'alles kan en niets moet' heeft de Nederlandse taal verrijkt met woorden als 'zappen' en 'shoppen'. Van zender naar zender, winkel in winkel uit. En als ouders een beetje bij de tijd zijn, zullen ze hun kroost aanmoedigen van die vrijheid gebruik te maken, kanssen te grijpen. En dan mag het nog wel wat kosten ook. Daar moest je zo'n veertig, vijftig jaar geleden eens om komen. Een gave tijd waarin ze leven; maar is het wel zo'n gave...?

Leukheidsdwang

In het hedendaagse opvoedingsklimaat speelt de veelheid aan keuzemogelijkheden een grote rol. Voor ouders wordt het steeds moeilijker te ontsnappen aan – als ze dat **J willen** – de 'des-wat-kan-dat-moet-dictatuur'. Kinderen behoren bewust verwekt en dus **in hoge mate** gewent te zijn. Mogelijke verstoringen van dit patroon, mals bijvoorbeeld aangeboren **afwijkingen**, dienen **vroegtijdig**, dus prenataal te worden opgespoord en ongedaan gemaakt.

Ah ouder ben je **bereid emotioneel** veel te investeren en vanzelfsprekend heb je dan ook hoge verwach-

tingen van je kind. In een geïndividualiseerde maatschappij, waarin door het drukke verkeer en het gebrek aan **sociale controle** en **samenhang** een fundamenteel gevoel van veiligheid steeds schaarser wordt, **voelen ouders** zich genooddaakt niet alleen **emotioneel** maar ook qua mobiliteit veel in hun kinderen te investeren. Het is een halen en brengen: van en naar de crèche, de school, de sportclub (soms **meer dan twee keer per week**), de muziekles, de orthodontist (vanwege de onvermijdelijke **beugel**), **spraakles**, verjaardagspartijtjes in overvloed. Of je kind er nu om **vraagt of niet**, het 'moet' gewoon. Mogelijkheden onbenut laten is je kind

Samenleving

tekort doen. Een gemiste trend is een **gemiste kans**. Daarbij moet alles ook nog **leuk** gevonden worden. Leuke verhalen over **leuke** kinderen met een leuk uiterlijk, leuke kleren en heel veel leuke **bezigheden**. Doodleuk, maar ook **bloedserieus** leggen vele **ouders** vele kilometers af om dit alles voor hun **Me**ren mogelijk te maken. **Geen wonder** dat deze kinderen tegenwoordig worden aangeduid als 'de achterbankgeneratie'.

Leegte

Het karikaturale karakter van het hierboven beschreven opvoedingsklimaat **neemt** niet weg, dat veel kinderen op **oudere leeftijd** in een leegte terecht komen. Ze gedragen zich onafhankelijk en zelfbewust, **maar** zijn dat allerminst. **Groot** is hun **afhankelijkheid** van trends, mode en gedragscodes, opgelegd door de leeftijdsgroep. De bijna onbegrensde **keuzemogelijkheden** koppelen zich geleidelijk aan een **onze**ker toekomstperspectief. Ooit was het volwassen-worden **verbonden** met het verlangen naar onafhankelijkheid en de verwerving van **keuzevrijheid**. Tegenwoordig lijkt dit **verlangen** al op jonge leeftijd **d**meer dan vervuld te **zijn**. Wat overblijft is een zekere leegte. De **volwassenheid** wordt steeds meer iets om **tegenop** te zien. Jarenlang zijn ze **gestimuleerd** vooruit te kijken en gebruik te maken van een **Bijna** onbegrensd aantal mogelijkheden van voorbereiding op een **volwassenheid** die **omgeven** is met **onzekerheden**. Al heb je nog zo'n hoge opleiding gevolgd, wie garandeert je een **baan**? Het aantal **hooggeschoolde** baanlozen was nog nooit zo **hoog** als nu. Het **vooruitzicht**

van een uitkering biedt wel enig perspectief, maar stimuleert nu ook weer niet tot een al te ambitieuze opsteiling.

Steeds meer jongeren stellen keuzen uit doordat en zolang zij nog niet volwassen zijn. Ook het volwassen-zijn zelf lijkt zolang mogelijk te worden uitgesteld. Onder hen daagt het besef dwingend gemodelleerd te zijn naar de 'keuzevrijheid-euforie' waarin hun ouders leefden. Kinderen die alles mochten, ontdekken nu dat ze alles moesten. Ruimte om eigen verlangens te ontwikkelen en moeite te doen om ze te verwezenlijken, was er eigenlijk niet. De gevulde leegheid van toen doet hen met een lege blik naar de toekomst kijken. Keuzen die gemaakt worden zijn gericht op het hier en nu, op de onmiddellijke bevrediging van de 'korte-termijn-behoeften'.

Verantwoordelijkheid

Ongetwijfeld hebben ouders met hun drang tot 'wat-kandat-moet' het beste met hun kinderen voor. Ze zien echter over het hoofd dat ze met al hun goede bedoelingen hun kinderen alle verantwoordelijkheid bij voorbaat uit handen nemen. Het zelfverzekerde gedrag waarin de kinderen worden aangeemoedigd, wordt verward met zelfvertrouwen. Ruimte en tijd voor zelfbedachte activiteiten is er voor de kinderen nauwelijks. Kinderen die niet mogen vallen, leren moeilijk om op eigen benen te staan. En kinderen die nooit verdwalen mogen, zullen niet gauw zelfstandig de weg weten te vinden. Als kinderen meer moeten dan ze kunnen, doen ze uiteindelijk minder dan ze kunnen. Het is daarom goed jonge kinderen vast te houden als het nodig is, maar ook om ze los te laten als het mogelijk is. Loslaten is geven. Loslaten biedt volwassen wordende kinderen de ruimte het moreel gezag van hun ouders, hun autoriteit, ook daadwerkelijk toe te kennen, maar dan als persoonlijke, niet afgedwongen keuze.

Dr. F. van der Pol

Een bedelaar vindt rust

– Maarten Luther 1546-1996, 450e sterfdag –

Deze uitgave, ter herdenking van de 450e sterfdag van Maarten Luther, laat zien dat Luther nog steeds een inspirerend voorbeeld kan wezen. De heldere toonzetting van F. van der Pol en de illustraties laten u zien dat er via dit boek veel waardevols valt te ontdekken.

192 pag., gebonden, £ 28,00

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst er te zijn wanneer Donatus het meeste nodig is! Bij calamiteiten van welke omvang en aard dan ook. Op basis van op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus kiezen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premierestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premierestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

Samen slenk.

Donatus is een onderlinge verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de kracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgedachte die er inmiddels toe heeft geleid, dat al ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk gesprek met één van onze adviseurs. Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.o., Postbus 5055, 5201 GB 's-Hertogenbosch, tel. 073-612 21 66

HET KERKLIED EN DE GEZANGBUNDEL 1

J. Smelik

LITURGIE EN GEMEENTE

Hoofdstuk 8 uit het deputaten-rapport houdt zich bezig met de tweede opdracht van de Generale Synode van Ommen: 'onderzoek doen naar de wenselijkheid en mogelijkheid van uitbreiding van de gezangbundel, met bezinning op de uitgangspunten waaraan een dergelijke uitbreiding moet voldoen.' In de gronden stelde de synode o.a. dat herziening of uitbreiding van de bundel nu niet fragmentarisch en incidenteel moet gebeuren, maar na en op grond van bezinning op 'schriftuurlijke, theologische en muzikale uitgangspunten'.

De opdracht van de synode impliceerde dat een beoordeling van de huidige gezangbundel gegeven moest worden, waarbij tevens de ontstaansgeschiedenis van de bundel onder de loupe genomen moest worden. Het is hier niet de plaats de ontstaansgeschiedenis van de gezangbundel te beschrijven. Daarvoor kan met terecht in het deputatenrapport. Wel zijn de conclusies van belang. Het huidige deputaatschap concludeert dat dat er kritiek te leveren is op werkwijzen en keuzen van deputaatschappen en synoden. Huidige deputaten zijn zich ervan bewust dat achteraf kritiek leveren altijd makkelijk is en dat toenmalige omstandigheden bepaalde keuzen en werkwijzen begrijpelijk kunnen maken. Evenmin willen deputaten de enorme hoeveelheid werk die door diverse deputaatschappen en synoden verzet is, miskennen. Desondanks is het op dit moment vooral zaak te bekijken

waar in het verleden de knelpunten lagen. Fouten uit het verleden zijn er immers om van te leren en niet om ze te herhalen.

Een belangrijk punt van kritiek is dat bij de totstandkoming van de gezangbundel een eensluidende visie op het kerklied en het gezangboek ontbrak. Al tijdens het ontstaan van het gezangboek is dit opgemerkt. G. van Rongen merkte in 1981 tijdens de algemene bespreking van het deputatenrapport 'Gezangen' op dat het deputatenwerk van de afgelopen jaren beperkt bleef tot partiële kritiek en fragmentarische reparatie. 'Bezinning en studie over de schriftuurlijke uitgangspunten is (alsnog) noodzakelijk, om te komen tot herziening van de structuur van de gezangenselectie.'

Na het vaststellen van de gezangbundel bracht de praeses van de Heemser synode het als volgt onder woorden: 'Het was een zoeken

en tasten om aan de gezangbundel meer inhoud te geven. De oorzaak hiervan ligt in het feit dat binnen de kerken niet een rechtlijnige lijn is gevolgd. Er bestaat verschil in taxatie van de vraag wat een kerklied is. Tot op de synode bleek hoe verdeeld de kerken hierin zijn: wat de één mooi vindt, acht de ander slecht. Er is weinig bezinning geweest op de vraag aan welke eisen het nieuwtestamentische lied moet voldoen.'

Het verschil in taxatie blijkt ook uit de richtlijnen die de Generale Synode van Hattem (1972) vaststelde, maar die op de volgende synode dweer ter discussie stonden. Het blijkt eveneens uit het gegeven dat er voor één en dezelfde zaak (het berijmen van liederen uit de Schrift) twee lijsten met richtlijnen in omloop waren. Voor de psalmberijming golden de richtlijnen zoals vastgesteld door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven (1964/65). Voor de andere liederen uit de Schrift, die eventueel in een berijming een plaats zouden kunnen krijgen in het gezangboek, golden echter andere richtlijnen. Hiervoor hadden de synoden van Hattem en Kampen richtlijnen geformuleerd. Het is nooit duidelijk geworden waarom bij het beoordelen van berijmingen van liederen uit de Schrift met twee maten gemeten werd.

Belangrijker is nog dat deputaatschappen en synoden zich bij herhaling niet hielden aan de richtlijnen. Als voorbeeld kan gewezen worden op de richtlijn van Kampen 1975 dat bij vertalingen van bestaande liederen het originele lied als uitgangspunt genomen moest worden. Dat is om onduidelijkere-

denen niet altijd gedaan.

Niet rechtlijnig was ook de koers die gevaren **werd** ten aanzien van de melodieën en hun notatie. Enerzijds is door synoden **verschillende** keren uitgesproken dat een kerkelijke vergadering geen uitspraken **kan** doen over de (notatie van) melodieën. Anderzijds is dat toch voortdurend **gebeurd**: zo zijn de melodieën uit de gezangbundel van het **Gereformeerd Kerkboek door de synode per hoofdelijke** stemming vastgesteld. Dat wil zeggen: de synode van Heemse sprak zich op dat **moment** wel uit over de melodieën en hun notatie.

Deputaten achten het niet correct wanneer melodieën en hun notatie door synoden bij **stemming** worden vastgesteld. Op deze manier worden melodieën gekozen op grond van intuïtie en met subjectieve criteria. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat zowel door deskundigen als niet-deskundigen kritiek uitgeoefend wordt op de melodieën en hun notatie. Te denken is bijvoorbeeld aan het **gebruik** van 'dubbelmelodieën' (bijvoorbeeld gezangen 10 & 13, 20 & 22, 26a en 26b/36). Deputaten stellen dan **ook** voor de **dubbelmelodieën** te verwijderen. Bij de verschijning van het kerkboek **was** bovendien de goed bruikbare (zingbare) en verantwoorde notatie uit het Liedboek **voor de Kerken** voorhanden. Het is **altijd** onduidelijk gebleven waarom de Gereformeerde Kerken de deskundigheid op dit gebied, die andere **kerkgenootschappen** in huis hadden, niet hebben erkend en in ieder geval voor een aantal gezangen niet **hebben** gevolgd.

Een ander punt is dat men bij het samenstellen van de gezangbundel te weinig vanuit de kerkdienst gedacht heeft. Er is bijna geen aandacht geschonken **aan** de vraag welke gezangen uit liturgisch oogpunt gewenst zijn. Dat zal de reden zijn **waarom** in de gezangbundel **geen** gezangen staan **voor o.a. de doopsbediening, viering** van het avondmaal en huwelijksbevestigingen.

Evenmin is de vraag aan de orde gekomen of en hoe een gezangbundel moet functioneren in het **kerkelijk** leven. Hierbij is bijvoorbeeld te denken aan de **vraag** of een gezangbundel ook gezangen **moet** of kan bevatten, die specifiek geschikt zijn **voor** de huiselijke eredienst. Vervolgens is het deputaten opgevallen dat nooit verantwoording werd afgelegd waarom gezangen een plaats in het **gezagboek ontzegd** werden. **Ook** is nimmer **duidelijk geworden** wanneer een schriftgedeelte **zich** wel of **niet** leent voor het **zingen** door de gemeente. De beantwoording hiervan is in hoge mate afhankelijk van de vraag hoe tegen de eredienst wordt **aangekeken** en hoe men de functies van het **lied** in de eredienst ziet. Deputaties en synoden hebben zich hierover nooit expliciet uitgelaten.

Kort samengevat:

- 1) Bij de totstandkoming van het Gereformeerd **Kerkboek** bestond er grote onduidelijkheid en verdeeldheid **ten** aanzien van de criteria, waaraan gezangen moeten voldoen.
- 2) Eveneens valt op hoe weinig vanuit de liturgie (en het verdere kerkelijk leven) nagedacht is over de vraag **welke** gezangen in een **kerkboek** een plaats dienen te ontvangen.
- 3) Ten **aanzien** van de **muzieknotatie** is geen duidelijke koers **gevaaren**.

Om deze redenen is het naar de mening van deputaten gewenst wanneer er een **nieuwe weg** ingeslagen wordt. Dat wil **zeggen**: dat **eventu-**

ele uitbreiding en herziening van de gezangbundel zal moeten gebeuren zonder **herhaling** van de gesignaleerde knelpunten, die bij de totstandkoming van het **Gereformeerd Kerkboek** aanwezig **waren**. Daartoe vinden deputaten het **belangrijk** dat over de criteria waaraan **kerklie-**
deren en **gezagbundels** moeten voldoen overeenstemming is bereikt. Ook moeten er duidelijke afspraken **komen** over de **te** volgen werkwijze.

Criteria?

Diverse kerkgenootschappen hebben in het verleden pogingen ondernomen om **criteria voor kerklie-**
deren op te stellen. **Ook** bij de totstandkoming van het **Gereformeerd Kerkboek** zijn diverse eisen **geformuleerd**. Zo **zijn** er eisen **opgesteld voor** het berijmen van psalmen. **Voor** het berijmen van andere schriftgedeelten, die **mogelijk** in het gezangboek **opgenomen kon-**
den worden, werden echter andere criteria opgesteld. Ten **aanzien** van het berijmen van schriftgedeelten (psalmen en andere **bijbelgedeel-**
ten) werd dus wel eens met twee maten gemeten. Concreet: voor het berijmen van de **Lofzang** van Maria golden andere criteria dan voor het **berijmen** van **psalm** 23.

Een belangrijke **stelling** in het rapport is dat er **eigenlijk geen criteria** ten aanzien van kerklie-
deren te formuleren zijn. Dat dit **onmogelijk** is komt doordat in de afgelopen twintig eeuwen **zeer** veel **soorten** (kerk)liederen ontstaan en gebruikt zijn, die naar vorm en inhoud ver uit elkaar liggen.

BOEK- EN KANTOORBOEKHANDEL
Nugteren
Uw boekhandel

- catechisatie-uitgaven
- schetsenmateriaal
- (huwelijks)bijbels
- belijdenisgeschenken
- met getallenkortingen
- en gratis inlegvellen

Singelpassage f II
9401 JB Assen
Tel. 0592-316190
b.g.g. en 's avonds: 310910.

Bovendien is het **beoordelen** van **Liederen** geen wiskundige bezigheid, waarbij een lied goed is wanneer het voldoet aan acht van de **tien** criteria. De waarde van een lied wordt bepaald door een **combinatie** van factoren. Te denken is aan zaken als inhoud, **taalgebruik** en melodie. Een lied is per definitie **een** onlosmakelijke eenheid van tekst en melodie, terwijl criteria zich uit laten over geïsoleerde aspecten van een lied, die eigenlijk niet te isoleren zijn. Wel is het mogelijk richtinggeven de criteria, algemene uitgangspunten, te formuleren. Richtlijnen die een **weg** wijzen, zonder te verzekeren dat iedereen in alle gevallen op dezelfde **plek** aankomt.

1. Als eerste **richtlijn** formuleerde het **deputaatschap** dat een kerklied **schriftuurlijk** is, waarbij de **term** 'gedenken' **gebruikt kan worden** om het centrum van een **kerklied** te typeren.
2. Als tweede richtlijn werd geformuleerd dat de tekst van een **kerklied** volwaardige poëzie dient te zijn.
3. De derde richtlijn betreft de melodie: **deze** presenteert, ondersteunt, **intensificeert** de **inhoud** van de tekst en wil de **kerklied**-traditie voortzetten en levend houden.

Ad 1 (Gedenken)

De minste problemen lijkt 'schriftuurlijkheid' op te leveren. Dat lijkt een duidelijk en hard **criterium**. Een criterium dat bij toepassing op een kerklied bij iedereen tot dezelfde conclusie leidt. Toch is het dat niet altijd het **geval**. Een eenvoudige praktijk-voorbeeldje. De **synode** van Hatter (1972) **oordeelde** 29 psalmen uit de IKB als schriftuurlijk 'onaanvaardbaar'. Vijf van die psalmen **zijn** uiteindelijk toch in ons kerkboek terechtgekomen. De synode van **Heemse** (1986) oordeelde blijkbaar **anders** over de schriftuurlijkheid. Het is een algemeen aanvaard dat

in **een** lied geen ketterijen verkondigd mogen worden. Toch betekent het ontbreken over **onschriftuurlijke** elementen niet altijd dat een **Lied** dus een **kerklied** is. Het deputaatschap heeft als uitgangspunt genomen dat liederen uit de Schrift richtinggevend **zijn** voor nieuwtestamentische liederen. Liederen uit de Schrift geven de **standaard** aan. Wil je nu de inhoud van de liederen uit de Schrift in **één** term samenvatten, dan **kun je daarvoor** de bijbelse term 'gedenken' goed gebruiken. Zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament bestaat het dienen van God hieruit dat Gods volk zijn Naam aanroep en **zijn** daden **gedenkt**. Het 'gedenken' van Gods Naam, van Gods **daden**, geeft **richting** aan de inhoud van een **kerklied**. De **daden** van God worden in een lied in herinnering geroepen en present gesteld als daden van God, die vandaag gisteren. Dezelfde is en **was** voor zijn volk. In het lied is de **kerk** actief bezig Gods daden en **woorden** uit het verleden te **gedenken** met het oog op het heden en de toekomst. Dat gaat gepaard met het **belijden**, verkondigen, prijzen en loven.

Gods daden **zijn** ons in de Schrift geopenbaard. Een goed **kerklied** wordt dan ook bepaald door woorden en gedachten uit de Schrift. Gods daden gedenken betekent automatisch dat zijn Woord in het centrum geplaatst wordt. Zo **was** het al in het Nieuwe Testament: de nieuwtestamentische cantica **wortelen** diep in de 'Wet en de profeten'. Elk goed **kerklied** wil de Schriften openen op het niveau van Maria's **magnificat**.

Een goed **kerklied** is verankerd in het Woord en niet in hetgeen de mens in reactie op het Woord onder woorden wil **brenge**n. Het is al vaak gezegd, maar het blijft **actueel**. Want het **zegt** ook iets over de vraag of het lied in de eredienst zich als 'antwoordlied' laat typeren. Dit betekent uiteraard niet dat in een **kerklied** **geen** plaats zou zijn voor persoonlijke reflectie. **Je hoeft** het psalmboek maar open te slaan om te zien hoe legitiem dat is. Omdat het 'gedenken van Gods daden' het centrum van eik goed kerklied is, zal vooral God als handelend Persoon verondersteld **worden**. De activiteiten van God en niet van de **mens** staan in het middelpunt. Bij een **kerklied** is dus een belangrijke vraag of het **centrum** juist is. De **term** 'schriftuurlijkheid' reikt dus verder dan het ontbreken van **ketterijen**.

Ter verduidelijking is het zinvol hier een paar liederen als voorbeelden te noemen. Het volgende lied van **Terrye Coelho** heeft drie strofen:

*Vader, ik aanbid U.
'k Leg mijn leven voor U.
Halleluja.*

*Jezus, ik aanbid U.
'k Leg mijn leven voor U.
Halleluja.*

*Heil' ge Geest, ik aanbid U.
'k Leg mijn leven voor U.
Halleluja.*

In dit **lied** wordt niets verkondigd dat **niet in** overeenstemming is met de Schrift. **Toch** is het **geen** kak-

De Regenboog

Chr. Boek- & muziekhandel

Straatweg 158 / 3621 BW Breukelen

tel. 0346-265422

lied. Het **centrum** is namelijk niet het **'gedenken van Gods Naam'**, waarbij God als handelend Persoon verondersteld **wordt**. Het lied geeft aan wat de dichter **doet** (geen **kwaad woord** daarover), **maar naar** het 'waarom' (de aanleiding) van zijn handelingen moet gegist **worden**. Dat het 'waarom' ontbreekt, **komt** doordat Gods werk niet aan de orde komt. Referenties aan Gods daden (m.n. het heil in Christus) **zijn afwezig**. **Daardoor hangt de hele tekst als het ware in de lucht**. Dergelijke teksten zouden hooguit kunnen **functioneren als soort acclamaties**, waarbij het 'waarom' duidelijk moet worden en **bepaald** wordt door een context die buiten de tekst zelf ligt. De kerkgeschiedenis laat echter zien dat het 'waarom' in teksten **uitgesproken moet worden**, willen zij als (kerk)liederen **bestempeld worden en fungeren**. **Geheel anders** ligt het in het lied 'Jezus, leven van mijn leven' (Gezang 14 **Gereformeerd** Kerkboek). Ook hier hebben we te maken met een uitgesproken 'ik'-lied, maar waarin het centrum **gevormd wordt door** het gedenken van Christus' lijdens en sterven. In het lied gedenkt de **dichter/zanger** het verlossingswerk van Christus. Daarbij **wordt** bovendien **Christus** en niet de **dichter/zanger** als handelend Persoon verondersteld (vgl. o.a. 'Heiland, die mij hebt gezocht'). Kenmerkend voor het lied is dat de dichter het heil sterk op zichzelf betreft. Maar juist omdat het centrum niet (de gevoelens van) dichter maar het **werk van Christus** is, kan het lied **moeiteloos door de gemeente gezongen worden**.

om nemen we geen genoegen met melodieën, die **alleen** kwaliteit hebben als ze in een voetbalstadion of De Bijenkorf uitgevoerd worden? Waarom aandacht voor kwalitatieve goede en **mooie** taal en muziek in de kerk? Het antwoord luidt **kort** maar **krachtig: omdat we te maken hebben met gaven, die we in bruikleen hebben**. We hebben te maken met scheppingsgaven, die ons voor een bepaald doel **gegeven** zijn: namelijk voor het prijzen, belijden, verkondigen van God **en zijn e n**. We komen weer **terecht** bij de **term 'gedenken van Gods daden'**. Een kerk heeft de opdracht die **daden lofprijzend te verkondigen**. Tot Gods daden hoort ook zijn **schepping~&.** We hebben met **alleen** te maken met God, die zijn volk verlost van zonde en dood, maar ook met de God die **Schepper van hemel en aarde is**. We naderen niet alleen tot de **Verlosser maar** ook tot de Schepper. Uit de Schrift komt naar voren dat de lofprijzing van de mens niet los te koppelen is van de lofprijzing van heel de schepping. Gods Naam, zijn majesteit en **heerlijkheid** blijken uit de schepping. De mens regeert als rentmeester over de schepping. Dit doet hij met als doel dat heel de schepping God zal dienen **en prijzen**. **Vandaar dat in de bijbel de schepping op meer dan één plaats opgeroepen wordt** God te loven.

In **een kerkdienst zijn** deze noties van cruciaal belang. In de eredienst gaan we hoe dan **ook** om met **taal** en muziek. **Daarmee** komt altijd de vraag aan de **orde hoe we met**

scheppingsgaven omgaan, of wij het nu **belangrijk** vinden **of** niet. Het **behoeft geen betoog dat** bij die omgang zaken als zorgvuldigheid en respect de **bovenaan** voeren: **'...het komt alles van U, en wij geven het U uit uw hand'** (1 **Kronieken** 29 : 14-15). God heeft de mens immers niet als consument maar als rentmeester **van** de schepping aangesteld. **Ook** heeft Hij duidelijk **gemaakt** dat bij **Hem** begrippen als kwaliteit, duurzaamheid en **zorgvuldigheid horen**. Wie Hem wil **vereren**, zal zich dan ook laten leiden door deze **begrippen**. De **Schrift** laat daar geen onduidelijkheid over bestaan. We lezen ook over het 'gebod van David', **dat** duurzaamheid **en** kwaliteit in de **kerkmuziek** moest **garanderen**. We lezen **over** offerdieren die **gaaf** moesten zijn. Bij de bouw van de **tabernakel en** tempel had **men ook** goedkope **materiaal kunnen gebruiken**. We **lezen in** Openbaring hoe de schepping tot ontplooiing **kamt tot** eer van de Schepper. Wie voor het aangezicht van de Schepper **leeft, wil** het beste uit zijn schepping in zijn dienst **gebruiken**.

Ad 2 en 3 (Vorm-aspecten)

Behalve dat een kerklied aan inhoudelijke eisen moet voldoen, zijn er naar het inzicht van de deputaten **eisen te stellen aan de vorm, aan taal en melodie**. Het is zinvol de **achterliggende** motivatie naar voren te **men**. **Waarom moet een kerklied goede poëzie zijn? Waar-**

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

VAN
HO
VAN
HOT
VAN

BOEKHANDEL
Uw boekenbestelling 010-4820488

VAN RIETSCHOTEN

Keizerswaard 8, 3078 AM Rotterdam. Winkelcentrum Keizerswaard

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

...op 18 februari 1546 te Eisleben
om ongeveer 3 uur in de nacht

Kerkgeschiedenis

Toen lag daar's morgens op een tafeltje in de sterfkamer dat briefje, Luthers laatste. Aan niemand geadresseerd, dus voor iedereen. Het begint en eindigt misschien wat vreemd, naar ons idee. Maar het klimt op tot grote hoogte. Is het niet de 'programmatische samenvatting van z'n levenswerk'? (W.J. Kooiman). We lezen deze laatste ontboezeming van Maarten Luther:

'Niemand kan Vergilius in zijn Bucolica en Georgica (de herdersgedichten) verstaan, als hij geen 5 jaar herder of boer is geweest. Niemand kan Cicero in zijn brieven begriep (zo stel ik me voor), als hij niet 20 jaar een vooraanstaande plaats in de politiek heeft bekleed. De Heilige Schrift mene niemand voldoende te hebben geproefd, als hij geen 100 jaar lang samen met de profeten de gemeente heeft geleid. Daarom is het een ongelooflijk wonder om ze achtereenvolgens te ontmoeten: 1. Johannes de Doper, 2. Christus. 3. de Apostelen. Probeer niet, deze goddelijke Aenaeis (een heldendicht) te begrijpen, maar buig u diep aanbidde voor zijn sporen. Wij zijn bedelaars: dat is waar.'

Bescheidenheid in het licht van het Evangelie! Immers, Luther was in 1546 al 34 jaar lang doctor in de theologie, Schriftgeleerde bij uitnemendheid! Knappe koppen moeten ook leven van genade; ze belijden daarom met Luther: 'Wir sind pettler. Hoc est verum.'

...toen had Luther tegen z'n vrienden nog de woorden uitgesproken: 'Ik ben hier in Eisleben geboren en

gedoopt, misschien moet ik hier ook sterven.' De hervormer was ziek naar Eisleben gereisd om een twist tussen de graven van Mansfeld bij te leggen; het is hem de dag voor z'n dood gelukt...

Wahrhaftige Bildnis des Ehrwürdigen Herrn / Doctoris Martini Lutheri / eines Mers in 23m Jar.

...kort tevoren had Luther op zijn reis naar Eisleben bij de oevers van de woeste rivier de Saale (een zijrivier van de Elbe) gestaan; die was buiten zijn oevers getreden. Luther verzuchtte dat hij 'een grote wederdooptster' was tegengekomen die ie-

dere passant wel wou herdopen. Luther had met zijn gezelschap maar een paar dagen gewacht.

Geduld met wederdopers/activisten? Is dat wel typerend voor de Wittenberger die de drijver Karlstadt (1522) met kracht en vuur moest tegenstaan? Wat is er trouwens geworden van die 'radicaal'? Hij was overleden in 1541 in Bazel. Maar het radicalisme – ook dat in christelijke vermomming – was niet uitgestorven in 1543 en al evenmin in 1996...

...op Valentijnszondag 14 februari 1546 had Luther zijn vrouw Kätche nog geschreven:

'Wir hoffen diese Woche wieder heimzukommen, so Gott will.'² Het werd z'n laatste brief aan M-the. God & B Thuis laten komen.

...diezelfde zondag preekte Luther nog één keer. Hij sprak naar aanleiding van de slotverzen van Mat. 11 over de wereldse wijsheid en over de wijsheid die aan de kinderen is geopenbaard. Op de preekstoel overviel hem z'n zwakheid en ziekte. Enkele vrienden brachten hem naar zijn kamer en wezen hem op de macht van Christus. Uit Luthers mond werd het volgende opgetekend:

'O mijn hemelse Vader, God en Vader van onze Here Jezus Christus, Gij God van alle troost, ik dank U, dat Ge mij uw lieve Zoon Jezus Christus hebt geopenbaard, in Wie ik geloof, die ik gepredikt en beleden heb, die ik bemind en geloofd heb, die de ellendige paus en alle goddelozen te schande maken, vervolgen en lasteren. Ik bid U, mijn Here Jezus Christus, laat mijn ziel U bevolen zijn. O, hemelse Vader, ook al moet ik & lichaam ver-

laten en uit dit leven weggerukt worden, nochtans weet ik zeker, dat ik eeuwig bij U zal blijven en dat uit uw hand niemand mij kun rukken.'

...in de nachtelijke uren van woensdag op donderdag streed de 62-jarige Maarten Luther z'n doodstrijd. Zijn 10 jaar jongere vriend Justus Jonas was geroepen en gekomen om de zieke Luther bij te staan in de tocht over de 'doodsjordaan'. Want, stond de satan niet gereed om dit christenkind te verslinden? Voor hem een machtig prooi! Maar Jonas riep Luther toe, terwijl deze bijna was weggezonken in bewusteloosheid: 'Vereerde vader, wilt U in het geloof in Christus sterven en blijft U trouw aan de leer die U in zijn naam hebt verkondigd?' En... behaalde satan nog een overwinning? Kon Luther in vrede sterven? Veilig in Jezus' armen? Daar kwam zijn stamelende antwoord: 'Ja'. Meerdere getuigen hebben het gehoord. En Jonas noteerde het die dag in een 'authentiek bericht' dat later de mond zou snoeren van de vele vijanden die juichten om de dood van de hervormer. De duivel had vergeefs de wacht betrokken. God was het die Luther riep. En waar God roept, daar is zijn grootste tegenstander machteloos: de schapen horen immers de stem van de Goede Herder!

...hoe treffend had Luther in zijn *Kleine Katechismus* de zekerheid van het geloof beleden bij de verklaring van het derde gedeelte van het Apostolicum: 'Ich glaube, dass ich nicht aus eigener Vernunft noch Kraft an Jesus Christus, meinen Herrn, glauben oder zu ihm kommen kann; sondern der Heilige Geist hat mich durch das Evangelium berufen (...) gleichwie er die ganze Christenheit auf Erden beruft, sammelt, erleuchtet, heiligt und bei Jesus Christus erhält im rechten, einigen Glauben; in welcher Christenheit er mir und allen Gläubigen

*täglich alk Sünden reichlich vergibt und am Jüngsten Tage mich und alk Toten auferwecken wird und mir samt allen Gläubigen in Christus ein ewiges Leben geben wird. Das ist gewisslich wahr.'*³

Luthers vrouw had eens over die catechismus gezegd: 'Hoe komt het toch, dat daar alles over mij in staat?'

...nu was de dichter van het Luther-Lied-bij-uitstek Een vaste burcht, gestorven; maar het lied zelf leeft voort en wordt door duizenden monden meegezongen de wereld door met dat 'drukkend leed' en 'dreigend lot'. En inderdaad: 'Met onze macht is'r niets gedaan, wij zijn welras verloren. Voor ons is in de strijd gegaan de Held, door God verkoren.'

En daarom zingt men: 'Het Woord – zij zullen'r laren staan, geen dank daarvoor verwachten. Hij gaat in onze strijd vooraan en geeft zijn Geest en krachten. Al nemen z' ons bloed, vrouw, kind, eer en goed, laat hen maar begaan, zij hebben er niets aan: het Rijk blijft ons behouden.'

...Luther, de man die eschatologisch dacht en werkte: hij leefde in sterke verwachting van de komst van de Here Jezus Christus. Het spoorde hem aan tot een sterke kleving van zijn pastorale verantwoordelijkheid. Hij wilde zo graag de hele christenheid redden uit de klauwen van de duivel. Daarom moest de kerk hervormd worden! Om klaar te staan, wakker voor De Grote en Doorluchtige Dag van Gods genade en gericht.

...nu Luther dood was, nu moest er een dodenmasker gemaakt worden; én een portret van het gezicht van de overledene. En dat gebeurde. Waarom? Om te bewijzen dat iemand met zulke ontspannen gelaats-trekken als Luther gelukzalig was

gestorven. Een menselijk getuigenis naast de zekerheid des geloofs? Het had toch niet gehoeven? Immers:

'De vorst van de tijd, verliest de strijd (...) zijn vonnis is geveld: één woordje doet hem vallen.'

...intussen stond Philippus Melanchthon – nog helemaal onwetend van het droeve gebeuren – in een Wittenbergse collegezaal z'n studenten de Brief van Paulus aan de Romeinen uit te leggen. Opeens trad een ijlbode binnen en meldde de dood van Luther. Sprakeloosheid overviel allen. Eindelijk werd het zwijgen doorbroken door Melanchthon, hij sprak de woorden: 'De wagenvoerder van Israël is gevallen.' Hij verwees naar 2 Kon. 2 : 12 en vergeleek Luther met de profeet Elia. Zo dachten velen in Duitsland over de gestorvene. Ze stonden aan de kant van de weg toen de dode zijn laatste reis maakte van Eisleben naar Wittenberg; terwijl de drie zonen van Luther de baar van hun vader van stad tot dorp begeleidden. In de slotkerk vond de begrafenis plaats, maandag 22 februari 1546.

Luthers testament

Ja, Luther had een heel bijzonder testament opgesteld. Daarin werden namelijk de rechten van zijn vrouw op de gemeenschappelijke bezittingen haar leven lang geschonken; dit in tegenstelling tot het gangbare recht dat de kinderen (hier de vijf nog levende kinderen) alvast hun deel van de erfenis zouden ontvangen. Luther vond dat tegenover zijn lieve, trouwe Katharina onrechtvaardig. Hij wilde haar met dit (modern aandoend) 'langstlevenden-testament' graag onafhankelijk maken ten opzichte van de kinderen, maar hij bepaalde tegelijk dat ze de voogdij over hen zou uitoefenen. Luther sprak hiermee het volste vertrouwen uit in de capaciteiten van z'n geliefde. Hoe vaak had hij Käthe al niet schertsend aan-

geduid als directrice, zelfs **vande Wittenberger** varkensmarkt...

Luther – modem 16e-eeuwer – geeft zijn **vrouw** de erepositie die haar toekomt. Keurvorst Johann Friedrich van **Saksen** kon op 11 april 1546 niet veel anders doen dan zijn **goedkeuring** aan dit testament geven.

Maar **Luthers** testament is meer dan een **regeling** voor vrouw en kinderen. **Luther** liet een grote erfenis na die in kerk en wereld tot de dag van vandaag **doorklinkt**, doorwerkt. ik wil dit artikel afsluiten met de **weergave** van een duidelijk kernpunt van Luthers **reformatorische leer**; de hervormer schreef:

'Zo is de christenmens tegelijker-tijd rechtvaardig en zondaar, heilig en onheilig, vijand en zoon van God. Deze tegenstelling accepteren de oude theologen volstrekt niet, omdat ze de ware aard van de rechtvaardiging niet kennen. Vandaar ook dat ze de mensen hebben gedwongen zolang het goede te doen dat ze helemaal geen zonde meer voelden. Zo hebben ze met hun poging om met alle kracht de volkomen gerechtigheid te bewerkten, dat ten eerste niet volbracht en voorts velen tot waanzin gedreven. En tallozen van die theologen, de scheppers van deze goddeloze leer, zijn vervolgens, toen hun dood kwam, tot vertwijfeling gedreven. Dat zou ook bij mij hebben kunnen gebeuren, wanneer niet Christus mij genadig zou hebben aangezien en mij van die dwaling had bevrijd.'

(In: M. Luther, *De mens is een mirakel*, Baarn 1984, p. 72v.)

¹ 'Wij zijn bedelaars: dat is wam.'

² 'Wij hopen, als God het wil. deze week weer thuis te komen.'

³ 'Ik geloof, dat ik niet door eigen kracht of wijsheid in Jezus Christus, mijn Heer, gelooven of tot Hem komen kan, maar dat de Heilige Geest mij door het evangelie heeft geroepen (...) evenals Hij de hele christenheid, de aarde, roept, verzamelt, verlicht, heiligt en bij Jezus Christus houdt door het ene ware geloof; de christenheid, waarbinnen Hij van mij en van alle gelovigen alle zonden rijkelijk vergeeft en waarbinnen Hij op de Jongste Dag mij en alle doden zal opwekken en mij samen met al de gelovigen in Christus het eeuwige leven geven zal. Dit is waar en zeker.'

M meegelezen

Andere preken

De Wekker publiceerde een referaat dat dr. A.W. **Velema** hield voor de **classis** Gouda van de Nederlandse Hervormde **Kerk**. Hij **sprak** daar over **pastoraat in een geseclariseerde samenleving**. Na een schets van de tijd waarin we leven zegt hij, dat **de** gelovigen evenzeer delen in de geest van de tijd als de ongelovigen:

Hoe dan ook zit de secularisatie ons allen in het bloed, of wij dat nu **waar** willen **hebben** of niet. Het heeft geen **zin** om dit te ontkennen. Welke houding de kerken **ook** aannemen, het blijkt dat mensen in hoge mate door hun eigen omgeving bepaald **worden**. Een tijd terug heb ik een onderzoekje gedaan naar chr. ger. **preken** om daar te **zien hoe predikanten spreken over God**, over mens en wereld en over zichzelf. Wat mij, naast vele andere zaken, is opgevallen, is wel dat de klassieke christologienauwelijks nog functioneert. Dat wil zeggen: het **beeld van Jezus is vooral dat van de met ons meetrekkende**, ons opvangende Heer. Maar de **klassieke metaforen** van het offer en de bloedstorting **kom** je spiritueel functioneel nauwelijks tegen. **Ook** spelen noties als het oordeel en het gericht van **God** geen substantiële rol meer. En de hel is gewoon uit het gezichtsveld verdwenen. Ik spreek daar geen waarde-oordelen **over** uit, maar het geeft aan hoezeer ook in een 'orthodoxe' **kerk** men nog wel van alles **en** nog wat met de mond belijdt, met behulp van **formulieren** van enigheid en al, maar dat in de concrete praxis van de verkondiging van die **stoere klanken** niet zo veel meer te horen is. Ik weet niet of het elders zoveel

anders is.

Hetzelfde merk ik wanneer ik **pastorale trainingen** geef aan ouderlingen. In **rollenspellen** oefenen we dan gesprekstechnieken en daarbij valt op, dat het taalgebruik van de ambtsdragers wijst op een volledig geseclariseerd **werkelijkheidsbesef**. Eigenlijk proef ik er **nauwelijks** nog verwijzingen in naar **momenten** van transcendentie.

En ik laat **verder** onderzoek **naar** favoriete TV-programma's en de hang naar geld en **goed** onder 'orthodoxen' maar rusten. **Ook** daarover spreek ik geen oordeel uit, het geeft **aan** dat we **kinderen** van onze tijd zijn, met **alle** gevolgen van dien.

Verborgen omgang

Het Confessioneel Gereformeerd maandblad Credo bood in **januari** een themanummer over **secularisatie**. Ds. **G.J. Mirk** schrijft daarin een artikel over **Gods verborgen omgang vinden zielen waar Zijn vrees in woont**. **God** heeft Zichzelf geopenbaard. Toch **merken** veel mensen vandaag weinig van God. Ze spreken dan over **Godsverduistering**. **Dat** gevoel **dringt** zich op, wanneer er grote rampen gebeuren. Maar **ook** op andere **momenten**:

Waar is God als we bezig zijn met ons dagelijks werk? Vroeger was het nodig een biddag voor gewas te houden, **God** te vragen **om** regen, maar sinds we een beregeningsinstallatie hebben, is dit niet langer **nodig**. Vroeger waren er nog maar weinig geneesmiddelen, tegenwoordig hebben we het **meer** van de kundige **doktoren dan van God** te verwachten. Waar is **God** in de fabriek? De gehele maatschappij is vertechniseerd. We leven allemaal

in ons dagelijks leven als **zonder** God. Zou ons leven er anders uitzien als God zich niet in de Scheping, in zijn Woord, in zijn Zoon geopenbaard had?

Godsverlating

Het vraagstuk & t we weinig van God en van de **Godsopenbaring** merken in het dagelijks leven, **moet ook** nog van een **andere** kant worden **bezien**. Men zou zich kunnen afvragen of God nog wel iets van ons merkt. Nu leggen we de vinger bij een zere plek. Hoe is het met ons geloofsleven gesteld? Gaan we graag **naar de kerk**, de samenkomst van God met **zijn volk**, of **gaan** we **alleen** uit gewoonte of nemen we **meer en meer** snipperdagen **op**? Lezen we de Bijbel of vinden we **dat ook steeds** moeilijker worden? Het lijkt wel, alsof met de toenemende schoolopleiding en de groeiende kennis een afnemend begrip van de **bijbelse** waarheden en **bekendheid** met het bijbels **getuigenis** ontstaan **is**; een **zeer** merkwaardige ontwikkeling! Hoe is ons **gebedsleven**? Bidden we weïlicht alleen nog maar de geijkte gebeden, formuliergebeden, **standaardgebeden**, of is er sprake van een levendig **gesprek** met de Here? Hoe is het met het in de praktijk brengen van de geboden, inzettingen en verordeningen van de **HERE** onze God? Kan van **ons** getuigd worden **wat van koning Hizkia gezegd is**: *Hij vertrouwde op de HERE, de God van Israël; na hem was zijns gelijke niet onder alle koningen van Juda, noch ook onder hen die vóór hem geweest waren; hij hing de HERE aan, week niet van Hem af en onderhield de geboden die de HERE aan Mozes geboden had* (2 Kon. 18 : 7). **Heeft de ervaring van Godsverduistering niet** op zijn minst ook te **maken** met de Godsverlating?

De wereld wordt gekenmerkt door allerlei **ellende**; ook **zult gij horen van oorlogen en van geruchten van oorlogen... Want volk zal opstaan tegen volk en koninkrijk tegen koninkrijk, en er zullen nu hier, dan**

daar, hongersnoden en aardbevingen zijn. Doch dat alles is het begin der weeën (Mat. 24 : 6-8). **Dat is wat de volken overkomt. In** hetzelfde verband van de Rede over de Laatste **Dingen** spreekt Jezus ook over de verleiding van valse profeten en de verleiding door zulke personen: **Want vele zullen komen onder mijn naam en zeggen: Ik ben de Christus, en zij zullen velen verleiden... En dan zullen velen val komen en zij zullen elkander overleveren en elkander haten. En vele valse profeten zullen opstaan en velen zullen zij verleiden** (Mat. 24 : 5, 10v.). **Ellende, beleving van Godverlatenheid**, verleiding en valse profetie, hebben meer met **elkaar te maken** dan we vaak waar willen hebben.

Hoe kunnen we in een **tijd** van **Godsverduistering** en **Godsverlating** de waarheid van de **Godsopenbaring** ervaren? We moeten volharden in het gebruik van de middelen die de **HERE** gegeven heeft **om** daardoor **contact**, relatie, gemeenschap met Hem te onderhouden. Daarvoor is nodig dat we de Bijbel lezen **en** dat we **bidden**. Bij het **Bijbellez**en gaat het **niet om** exegese, maar om God tot de mens persoonlijk te laten **spreken**. **En als dat kan moet er** een verband zijn **tussen** het gelezen Schriftgedeelte en het gebed. Je moet wel **tijd** en plaats **voor** de verborgen omgang met de **HERE** maken:

Mattheus 6 : 4 begint met: **Maar gij, wanneer gij bidt, ga in uw binnenkamer, sluit uw deur en bidt tot uw Vader in het verborgene**. Met dit kamertje wordt de in **oosterse huizen** voorkomende **voorraadkamer** aangeduid. Het is **een** kamer zonder buitenraam, midden in het huis. Alle andere kamers hebben ramen zonder glas, waar er direct **contact** is met de buitenwereld. **Jezus zegt**: ga naar die binnenkamer, naar **een** rustige plaats, waar u niet gestoord wordt in uw gesprek met God. Ga in **uw binnenkamer**. Dat betekent **ook** dat u apart de tijd neemt om te **gaan** bidden. Volsta niet met het gebed in **de kerk**, bij

het begin van een vergadering, voor en na het eten. Prima zijn zulke gebeden, maar u **heeft** toch wel **meer** te bespreken met Hem? Daarvoor **moet** u tijd nemen, zich even voor **terugtrekken**. **Heeft** u geen tien minuten per dag? Ja natuurlijk, u heeft het **druk** met het werk, met hobby's, met de televisie, met uw carrière, uw **cur**sus, misschien zelfs met uw **kerkewerk**. Van die dingen is geen of bijna geen kwaad te zeggen. Maar zegt u nou eens eerlijk; **zijn** er echt geen tien minuten te vinden? En als dat niet zo is: **Kunt** u dan **niet met** tien **minuten** minder **slaap toe**? Ik denk toch van wel. Alleen zult u er echt voor moeten kiezen. Alleen als we zo **verborgen** omgang kennen als zielen waar Gods vrees **in woont**, dan zullen we in de tijd van Godsverduistering, Godsverlatingen Godsverberging, Godsbevinding kennen. Dan zullen we merken dat God zich wel voor de vijanden verbergt, maar het zijn kinderen openbaart. Zo heeft Jesaja het beleefd: *Voorwaar, Gij zijt een God die zich verborgen houdt, de God van Israël, een Verlosser* (45 : 15). De Here Jezus heeft voor deze geloofswaarheid zelfs **gedankt**. En met zijn woorden wil ik **eindigen**: *Ik dank U, Vader, Heer des hemels en der aarde, dat Gij deze dingen voor wijzen en verstandigen verborgen hebt, doch aan kinderkens geopenbaard. Ja, Vader, want zo is het een welbehagen geweest voor U. Alle dingen zijn Mij overgegeven door Mijn Vader en niemand kent de Zoon dan de Vader, en niemand kent de Vader dan & Zoon en wien de Zoon het wil openbaren. Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast zijn, en Ik zal u rust geven; neem mijn juk op u en leert van Mij, want Ik ben zachtmoedig en nederig van hart, en gij zult rust vinden voor uw zielen* (Matt. 11 : 25-29).

